ISSN: 2582-4686 SJIF 2021-3.261,SJIF 2022-2.889, 2024-6.875 ResearchBib IF: 10.25 / 2025

THE MULTIDISCIPLINARY JOURNAL OF SCIENCE AND TECHNOLOGY

VOLUME-6, ISSUE-2

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI ADVOKATLAR PALATASI FAOLIYATINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI

O‘zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi huzuridagi qonunchilikni tahlil qilish va tartibga solish ta’sirini baholash instituti bosh yuriskonsulti Abdijemilova Sholpanay Abdikalikovna

Annotatsiya

Mazkur maqolada O‘zbekiston Respublikasida advokatura institutining huquqiy maqomi, Advokatlar palatasining faoliyat mexanizmlari hamda ularni takomillashtirish masalalari tahlil qilinadi. Advokatlar palatasining mustaqilligi, institutsional salohiyati, advokatlarning kasbiy huquqlarini himoya qilishdagi o‘rni va xalqaro tajribaga moslashuvi ilmiy-nazariy hamda amaliy jihatdan yoritib beriladi. Shuningdek, advokatura tizimini rivojlantirishga qaratilgan taklif va tavsiyalar ilgari suriladi.

Kalit so‘zlar: advokatura, Advokatlar palatasi, huquqiy himoya, kasbiy mustaqillik, sud-huquq islohotlari, institutsional rivojlanish.

Abstract

This article analyzes the legal status of the institute of the Bar in the Republic of Uzbekistan, the mechanisms of the Chamber of Advocates' activities, and the issues of their improvement. The independence, institutional potential of the Chamber of Advocates, its role in protecting the professional rights of lawyers, and its adaptation to international experience are scientifically, theoretically, and practically covered. Also, proposals and recommendations are put forward for the development of the bar system.

Keywords:

bar, Chamber of Advocates, legal protection, professional independence, judicial and legal reforms, institutional development.

Huquqiy davlat va fuqarolik jamiyatini barpo etish jarayonida shaxsning huquq va erkinliklarini ishonchli himoya qilish mexanizmlarini shakllantirish muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu mexanizmlar tizimida advokatura instituti alohida o‘rin tutadi. Advokatura institutining huquqiy tabiati uning ikki yoqlama xususiyati bilan belgilanadi. Bir tomondan, advokatura davlat hokimiyati tizimiga kirmaydi va o‘z faoliyatini mustaqil ravishda amalga oshiradi. Ikkinchi tomondan esa, u sud-huquq tizimi bilan uzviy bog‘liq bo‘lib, inson huquqlarini himoya qilish, adolatli sudlovni ta’minlash va qonun ustuvorligini qaror toptirishga xizmat qiladi. Shu jihatdan advokatura fuqarolik jamiyati instituti sifatida baholanadi.

Ilmiy adabiyotlarda advokatura institutiga turlicha yondashuvlar mavjud. Ayrim mualliflar advokaturani professional yuridik faoliyat shakli sifatida izohlasa, boshqalar uni shaxs manfaatlarini davlat va jamiyat oldida himoya qiluvchi mustaqil institut sifatida talqin etadi. Mazkur yondashuvlar advokaturaning ko‘p funksiyali va murakkab huquqiy tabiatga ega ekanligini ko‘rsatadi.

Advokatura institutining tashkiliy asosini O‘zbekiston Respublikasi Advokatlar palatasi tashkil etadi. O‘zbekiston Respublikasining “Advokatura to‘g‘risida”gi qonunining 12^1-moddasida, advokatlar palatasi O‘zbekiston Respublikasi barcha advokatlarining majburiy a’zoligiga asoslangan notijorat tashkilotidir.

ISSN: 2582-4686 SJIF 2021-3.261,SJIF 2022-2.889, 2024-6.875 ResearchBib IF: 10.25 / 2025

THE MULTIDISCIPLINARY JOURNAL OF SCIENCE AND TECHNOLOGY

VOLUME-6, ISSUE-2

Advokatlar palatasi advokatlarning o‘zini o‘zi boshqarish organi bo‘lib, u advokatlik faoliyatining mustaqilligini ta’minlash, advokatlarning kasbiy huquq va manfaatlarini himoya qilish, shuningdek, advokatura institutining barqaror rivojlanishini ta’minlashga qaratilgan.

Advokatlar palatasining huquqiy maqomi uning notijorat, mustaqil va professional tashkilot ekanligi bilan belgilanadi. Palata davlat organlaridan tashkiliy va funksional jihatdan mustaqil bo‘lsa-da, uning faoliyati qonun bilan belgilangan doirada amalga oshiriladi. Bu holat advokatura institutining mustaqilligi va bir vaqtning o‘zida jamoat manfaatlariga xizmat qilishini ta’minlaydi.

O‘zbekiston Respublikasi Advokatlar palatasi faoliyati bir qator normativ-huquqiy hujjatlar bilan tartibga solinadi. Ushbu hujjatlar advokatura institutining huquqiy asoslarini belgilab, palataning tashkil etilishi, vakolatlari va faoliyat yuritish tartibini mustahkamlaydi. Advokatlar palatasining asosiy vakolatlari advokatlik faoliyatini muvofiqlashtirish va rivojlantirish, advokatlarning kasbiy huquqlarini himoya qilish, advokatlarning kasbiy etikasi qoidalariga rioya etilishini ta’minlash, intizomiy ishlarni ko‘rib chiqish, advokatlarning malakasini oshirishni tashkil etish. Mazkur vakolatlar palataning nafaqat tashkiliy, balki funksional jihatdan ham muhim institut ekanligini ko‘rsatadi.

Amaldagi normativ-huquqiy baza tahlili shuni ko‘rsatadiki, advokatura faoliyatini tartibga solishda muayyan izchillik mavjud bo‘lsa-da, ayrim normalar zamonaviy talablar va xalqaro standartlarga to‘liq mos kelmaydi. Xususan, advokatlar palatasining mustaqilligi, uning davlat organlari bilan o‘zaro munosabatlari, shuningdek, intizomiy javobgarlik mexanizmlarida huquqiy noaniqliklar kuzatiladi.

Bundan tashqari, normativ-huquqiy hujjatlarda advokatlar palatasining tashkiliy va moliyaviy mustaqilligini kuchaytirishga qaratilgan aniq mexanizmlar yetarli darajada ifoda etilmagan. Bu holat palataning o‘z vazifalarini to‘liq va samarali amalga oshirishiga salbiy ta’sir ko‘rsatishi mumkin. Shu sababli, advokatlar palatasi faoliyatini tartibga soluvchi normativ-huquqiy bazani takomillashtirish, uni xalqaro standartlar va ilg‘or xorijiy tajribaga moslashtirish dolzarb vazifa hisoblanadi.

Advokatlar palatasining samarali faoliyati, avvalo, uning institutsional mustaqilligi va ichki boshqaruv tizimining to‘g‘ri tashkil etilganligiga bog‘liq. Amaliyot shuni ko‘rsatadiki, O‘zbekiston Respublikasi Advokatlar palatasi o‘zini o‘zi boshqarish organi sifatida belgilangan bo‘lsa-da, ushbu tamoyil to‘liq darajada amalga oshirilmayapti. Palata boshqaruv tuzilmasida markaziy va hududiy organlar o‘rtasida vakolatlarning aniq taqsimlanmaganligi ayrim muammolarni keltirib chiqarmoqda. Xususan, hududiy advokatlar palatalarining tashkiliy va moliyaviy mustaqilligi cheklangan bo‘lib, ularning markaziy organlarga haddan tashqari bog‘liqligi kuzatiladi. Bu holat hududiy darajada advokatlarning manfaatlarini tezkor va samarali himoya qilish imkoniyatlarini pasaytiradi.

Bundan tashqari, palata faoliyatida strategik rejalashtirish va faoliyat natijadorligini baholash mexanizmlari yetarli darajada shakllanmagan. Ko‘plab qarorlar qisqa muddatli ehtiyojlardan kelib chiqib qabul qilinayotgani, uzoq muddatli institutsional rivojlanish konsepsiyasining yo‘qligi bilan izohlanadi. Natijada Advokatlar palatasi faoliyatining barqarorligi va tizimliligi ta’minlanmayapti. Mazkur holatlar advokatlar palatasining institutsional modelini qayta ko‘rib chiqish va uni zamonaviy boshqaruv yondashuvlari asosida takomillashtirish zarurligini ko‘rsatadi.

Advokatlik faoliyatining samaradorligi, eng avvalo, advokatning kasbiy mustaqilligi va uning huquqlarining real ta’minlanganligiga bog‘liq. Normativ-huquqiy hujjatlarda advokatlarning mustaqilligi e’tirof etilgan bo‘lsa-da, amaliyotda ushbu tamoyilning buzilishi bilan bog‘liq holatlar uchrab turadi.

ISSN: 2582-4686 SJIF 2021-3.261,SJIF 2022-2.889, 2024-6.875 ResearchBib IF: 10.25 / 2025

THE MULTIDISCIPLINARY JOURNAL OF SCIENCE AND TECHNOLOGY

VOLUME-6, ISSUE-2

Advokatlarning huquqlarini himoya qilishda Advokatlar palatasining roli yetarli darajada qonuniy jihatdan faol emasligi tanqidiy baholanishi mumkin. Ayrim holatlarda advokatlik faoliyatiga huquqni muhofaza qiluvchi organlar yoki boshqa mansabdor shaxslar tomonidan aralashuv holatlari kuzatiladi, biroq bunday vaziyatlarda palata tomonidan tezkor va samarali choralar ko‘rilishi qonuniy jihatdan mustahkamlab qo‘yilmagan. Bu esa advokatlarning kasbiy faoliyatiga nisbatan ishonchni pasaytiradi.

Shuningdek, advokatlarga nisbatan intizomiy javobgarlikni qo‘llash mexanizmlarida ham muammolar mavjud. Intizomiy ish yuritish tartib-taomillarining yetarlicha aniq va shaffof emasligi, ayrim hollarda subyektiv yondashuvlarga yo‘l qo‘yilishiga sabab bo‘lishi mumkin. Mazkur holatlar advokatlarning kasbiy huquqlarini himoya qilishda Advokatlar palatasining rolini kuchaytirish, shuningdek, intizomiy javobgarlik institutini qayta ko‘rib chiqish zarurligini ko‘rsatadi.

Zamonaviy huquqiy davlat sharoitida professional o‘zini o‘zi boshqarish organlarining ochiqligi va shaffofligi muhim talablardan biri hisoblanadi. Advokatlar palatasi faoliyatida ushbu tamoyillar normativ jihatdan belgilangan bo‘lsa-da, ularning amaliy ta’minlanish darajasi yetarli emas. Xususan, palata qarorlarini qabul qilish jarayonida advokatlar hamjamiyatining keng ishtiroki ta’minlanmagan. Qabul qilinayotgan qarorlar, moliyaviy faoliyat natijalari hamda intizomiy amaliyot bo‘yicha ma’lumotlarning ochiqligi cheklangan. Bu holat advokatlar o‘rtasida palata faoliyatiga nisbatan ishonchsizlik kayfiyatining shakllanishiga olib kelishi mumkin.

Bundan tashqari, Advokatlar palatasi faoliyatida raqamlashtirish jarayonlari sust rivojlanmoqda. Elektron reyestrlar, onlayn murojaatlar, raqamli xizmatlarning yetarli darajada joriy etilmaganligi palata va advokatlar o‘rtasidagi o‘zaro aloqalarni murakkablashtiradi. Raqamli boshqaruv vositalarining yo‘qligi esa faoliyat samaradorligini pasaytiradi va ortiqcha byurokratik to‘siqlarni yuzaga keltiradi. Shu bois Advokatlar palatasi faoliyatida ochiqlik, shaffoflik va raqamlashtirishni ta’minlash masalalari alohida e’tibor talab qiladigan muhim muammolar sifatida namoyon bo‘lmoqda.

O‘zbekiston Respublikasi Advokatlar palatasi faoliyatining institutsional, funksional va tashkiliy jihatlaridagi asosiy amaliy muammolar tahlil qilinib, tadqiqot natijalari advokatlar palatasining o‘zini o‘zi boshqarish tamoyili, advokatlarning kasbiy mustaqilligi, shuningdek, ochiqlik va shaffoflikni ta’minlash mexanizmlarida jiddiy kamchiliklar mavjudligini ko‘rsatadi. Ushbu muammolar Advokatlar palatasi faoliyatini kompleks ravishda isloh qilish zaruratini asoslaydi.

Advokatura institutining samarali faoliyat yuritishi ko‘p jihatdan advokatlarning o‘zini o‘zi boshqarish organlari qanday tashkil etilganiga bog‘liq. Xalqaro tajriba shuni ko‘rsatadiki, rivojlangan huquqiy davlatlarda advokatlar palatalari advokatura mustaqilligini ta’minlovchi asosiy institutsional kafolat sifatida faoliyat yuritadi. Ilg‘or xorijiy davlatlar tajribasida advokatlar palatalari mustaqil professional uyushma sifatida shakllanib, ularning faoliyatiga davlat organlarining bevosita aralashuvi qat’iyan cheklangan. Xususan, palatalar advokatlarning kasbiy huquqlarini himoya qilish, intizomiy masalalarni ko‘rib chiqish va kasbiy standartlarni belgilashda yetakchi rol o‘ynaydi. Intizomiy ish yuritish jarayonlarida shaffoflik va advokatlarning o‘zlari tomonidan boshqarilishi asosiy tamoyil hisoblanadi. Xalqaro standartlar, jumladan, advokatlarning mustaqilligi to‘g‘risidagi xalqaro hujjatlar advokatura faoliyatida o‘zini o‘zi boshqarish tamoyilining ustuvorligini e’tirof etadi. Ushbu standartlarga ko‘ra, advokatlar palatalari davlatdan mustaqil bo‘lishi, ularning qarorlari advokatlar hamjamiyati manfaatlariga xizmat qilishi lozim.

ISSN: 2582-4686 SJIF 2021-3.261,SJIF 2022-2.889, 2024-6.875 ResearchBib IF: 10.25 / 2025

THE MULTIDISCIPLINARY JOURNAL OF SCIENCE AND TECHNOLOGY

VOLUME-6, ISSUE-2

Advokatlar palatasi faoliyatini takomillashtirishning muhim yo‘nalishlaridan biri uning huquqiy maqomi va vakolatlarini aniq va izchil belgilashdan iborat. Amaldagi qonunchilikda palataning mustaqilligi e’tirof etilgan bo‘lsa-da, ushbu mustaqillikni ta’minlovchi aniq huquqiy mexanizmlar yetarli darajada mustahkamlanmagan. Mazkur muammoni bartaraf etish maqsadida advokatlar palatasining vakolatlarini qayta ko‘rib chiqish va ularni qonun darajasida aniq belgilash maqsadga muvofiq. Xususan, palataning advokatlarning kasbiy huquqlarini himoya qilish borasidagi vakolatlarini kengaytirish, davlat organlari tomonidan advokatlik faoliyatiga aralashuv holatlariga nisbatan majburiy munosabat bildirish mexanizmlarini joriy etish zarur.

Zamonaviy boshqaruv sharoitida advokatlar palatasi faoliyatini takomillashtirishni raqamlashtirish jarayonlarisiz tasavvur etib bo‘lmaydi. Raqamli texnologiyalarni joriy etish palata faoliyatining ochiqligi, shaffofligi va samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Raqamlashtirish jarayonlari, shuningdek, palata faoliyati ustidan monitoring va baholash tizimini joriy etish imkonini beradi. Faoliyat natijadorligini baholash ko‘rsatkichlari (KPI) asosida palata va uning hududiy bo‘linmalari faoliyatini tahlil qilish, mavjud muammolarni aniqlash va tezkor chora-tadbirlar ko‘rish imkoniyati yaratiladi. Natijada advokatlar palatasi faoliyati yanada ochiq, hisobdor va advokatlar hamjamiyati ehtiyojlariga moslashgan tizimga aylanishi mumkin.

Xulosa qilib aytganda, tahlil natijalari advokatura institutining samarali faoliyati bevosita Advokatlar palatasining mustaqilligi, vakolatlari va huquqiy asoslarining mukammalligiga bog‘liq ekanligini ko‘rsatadi. Ya’ni, Advokatlar palatasini faqat tashkiliy tuzilma emas, balki advokatura mustaqilligini ta’minlovchi asosiy institutsional kafolat sifatida qayta ko‘rib chiqish zarur. Ilgari surilgan takliflar advokatura institutining barqaror rivojlanishiga, advokatlarning kasbiy huquqlarini real himoya qilishga hamda jamiyatda adolat tamoyilini mustahkamlashga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Advokatlik faoliyatini tartibga solish to‘g‘risida”gi Farmoni. 12.05.2018 O‘zbekiston Respublikasi Qonun hujjatlari to‘plami, 2018.
2. O‘zbekiston Respublikasining «Advokatura to‘g‘risida»gi Qonuni. 27.12.1996 https://lex.uz/uz/docs/-54503
3. O‘zbekiston Respublikasining «Advokatlik faoliyatining kafolatlari va advokatlarning ijtimoiy himoyasi to‘g‘risida»gi Qonuni. 25.12.1998 https://lex.uz/uz/docs/-29626
4. Давлятов В.Х. Адвокатура институтини такомиллаштиришда адвокатлик тузилмалари ва ўзини ўзи бошқариш органининг ҳуқуқий мақоми масалалари // Монография. – Т.: “Impress Media”, 2021. – 292 б.
5. Давлятов В. Особенности деятельности органов адвокатского самоуправления в романо-германской системе права //Общество и инновации. – 2024. – Т. 5. – №. 1/S. – С. 229-233.